

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-2.7>

І. А. Федчак, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ДАНИХ (DATA-DRIVEN APPROACHES TO CRIME AND TRAFFIC SAFETY / DDACTS)

Статтю присвячено дослідженню змісту керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у діяльності правоохоронних органів щодо запобігання поширенню кримінальної активності. Констатовано, що проактивна модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) складається з послідовної реалізації семи керівних принципів, які забезпечують ефективну практику реалізації своєї місії співробітниками правоохоронних органів: участь партнерів та зацікавлених сторін; збір даних; аналіз даних; стратегічні операції; обмін інформацією та пропаганда; моніторинг, оцінка та коригування, а також оцінка результатів.

Визначено, що розбудова діяльності із запровадження моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) починається з побудови партнерських відносин із зацікавленими представниками громад для встановлення та підтримання безпечного режиму автомобільного руху з високою видимістю правоохоронної присутності. Зібрані та проаналізовані дані про стан справ у сфері дорожнього руху використовуються для розробки оперативних та стратегічних планів контрзаходів. Така діяльність супроводжується постійним моніторингом якості реалізації запланованих заходів. Результати такого моніторингу повідомляються усім суб'єктам, які мають відношення до реалізації моделі DDACTS, у випадку потреби проводиться коригування визначених для реалізації моделі DDACTS дій.

Установлено, що застосування керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) дозволяє взяти достатніх заходів для нейтралізації детермінуючих протиправну поведінку характеристик місця або місцевості, що у підсумку дозволяє досягати значного підвищення рівня ефективності профілактичних заходів та більш ціленаправлено та дієво використовувати обмежені правоохоронні ресурси.

Ключові слова: керівні принципи, правоохоронна діяльність, проактивність, запобігання, кримінальне правопорушення, місце, дані, дорожньо-транспортні пригоди, кримінальна активність.

I. A. Fedchak. Characterization of the guiding principles of the implementation of the law enforcement activity model based on data (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS)

The article is devoted to the study of the content of the guidelines for the implementation of the data-based law enforcement activity model (DDACTS) in the activities of law enforcement agencies to prevent the spread of criminal activity. It has been established that the proactive data-driven law enforcement model (DDACTS) consists of the consistent implementation of seven guiding principles that ensure the effective practice of the implementation of their mission by law enforcement officers: the participation of partners and stakeholders; data collection; data analysis; strategic operations; exchange of information and advocacy; monitoring, evaluation and adjustment, and evaluation of results.

It was determined that the development of data-driven law enforcement activities (DDACTS) begins with building partnerships with interested community representatives to establish and maintain a safe traffic regime with a high visibility law enforcement presence. Collected and analyzed data on the state of affairs in the field of traffic is used to develop operational and strategic plans for countermeasures. Such activity is accompanied by constant monitoring of the quality of implementation of planned activities. The results of such monitoring are communicated to all subjects related to the implementation of the DDACTS model, and if necessary, the actions defined for the implementation of the DDACTS model are adjusted.

It was established that the application of the guidelines for the implementation of the data-based law enforcement activity model (DDACTS) allows taking sufficient measures to neutralize the characteristics of a place or area that determine illegal behavior, which ultimately allows to achieve a significant increase in the level of effectiveness of preventive measures and to use limited law enforcement resources more purposefully and effectively.

Key words: guidelines, law enforcement activity, proactiveness, prevention, criminal offense, location, data, traffic accidents, criminal activity.

Постановка проблеми. Як відомо, прояви протиправної поведінки є можливими через поєднання трьох чинників: мотивованого злочинця, незахищеної жертви та відповідного місця, характеристики якого дозволяють сформулювати порушнику переконання у можливості залишитись невикритим. Заходи запобіжного характеру (профілактичні заходи) передбачають застосування ресурсів правоохоронних органів до усіх цих трьох складових, поєднання яких створює високу вірогідність виникнення протиправної поведінки. Слід зазначити, що практика правоохоронної діяльності сформована таким чином, що першочерговими пріоритетами упереджувальної діяльності вбачаються у впливі на особу, поведінка якої свідчить про високу

ймовірність вчинення нею протиправних дій та на особу, якій властива висока міра віктимності. Разом з тим, окремі місця також володіють сталими детермінуючими протиправну поведінку характеристиками, проте такі характеристики вкрай рідко приймаються до уваги співробітниками правоохоронних органів. Місцевість як детермінуючий протиправну поведінку чинник вкрай рідко стає предметом і наукових досліджень. Проактивна модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS), що розроблена та активно запроваджувана у профілактичну діяльність правоохоронних органів зарубіжних країн місцевість, або місце поєднання кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних пригод вбачає як основний детермінуючий протиправну поведінку фактор та як основне джерело відомостей для застосування контрзаходів. Модель базується концептуальних та науково-практичних аспектах функціонування, складовою частиною яких є керівні принципи правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS). Дослідження таких принципів та їх імплементація у проактивну правоохоронну діяльність правоохоронних органів України є суттєвим резервом підвищення ефективності профілактичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні та науково-практичні аспекти проактивної моделі правоохоронної діяльності, яка причину скопчень кримінальних проявів та дорожньо-транспортних пригод вбачає у місцевості як базовій кримінологічній детермінанті досліджували переважно зарубіжні вчені, зокрема: M. Bina, F. Graziano, S. Bonino [1], Ch. Brace, M. Whelan, B. Clark, J. Oxley [2], M. Junger, R. West, R. Timman [3], та ряд інших вчених. Вітчизняні вчені досліджували переважно способи картографування злочинності: А. Бова [4], О. Манжай, А. Потильчак [5], О. Бугера [6] А. Бабенко [7] та інші, проте комплексних наукових досліджень саме керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) проведено не було.

Метою статті є дослідження та висвітлення характеристик керівних принципів реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS).

Виклад основного матеріалу. Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у широкому значенні базується на зібраних та проаналізованих даних з конкретних місць у яких спостерігається поєднання кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних пригод для визначення місць концентрації кримінальної активності «гарячих точок» з метою підготовки найбільш ефективних відповідей (застосування сил та засобів) для стабілізації криміногенної ситуації.

Перш ніж характеризувати керівні принципи реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) слід визначитись із тим, що слід розуміти під поняттям «принцип» як наукової категорії. Загалом категорія «принцип» походить від французького слова “*principe*” і латинського – “*principium*” [8, с. 60] – (основа, начало). Короткий тлумачний словник української мови визначає, що за змістом наповненням такі терміни є тотожними та означають початок чогось; те, що лежить в основі деякої сукупності фактів або знань зі збереженням первинного відтінку [9, с. 214]. У новому Тлумачному словнику з української мови вказують, що «принцип» – це переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці, канон [10, с. 899]. Модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) містить сім керівних принципів, які забезпечують ефективну практику реалізації своєї місії співробітниками поліції. До таких принципів відносяться: 1) участь партнерів та зацікавлених сторін; 2) збір даних; 3) аналіз даних; 4) стратегічні операції; 5) обмін інформацією та пропаганда; 6) моніторинг, оцінка та коригування 7) результати.

Участь партнерів (суб'єктів взаємодії) та зацікавлених сторін передбачає розбудову взаємодії (партнерства) між співробітниками правоохоронних органів та місцевими зацікавленими сторонами і дозволяє забезпечити підтримку заходів із забезпечення безпеки дорожнього руху. Зацікавлені сторони та партнери можуть включати будь-яку особу чи організацію, яка приймає участь, або зацікавлена у зменшенні соціальної шкоди та підвищенні якості життя в певній територіальній громаді. Зацікавлені сторони можуть сприяти у наданні даних, які мають значення для здійснення картографування злочинності, можуть сприяти реалізації контрзаходів та надавати важливі відгуки про те, як громада реагує на збільшення обсягу правоохоронної активності тощо. Підтримка зацікавлених сторін та суб'єктів взаємодії для посилення дотримання правил дорожнього руху є критично важливою складовою для успіху моделі DDACTS. Тому, дуже важливо передбачити алгоритми, інтенсивність, способи та тривалість системи організації роботи правоохоронних органів із зацікавленими сторонами.

Керівний принцип «збір даних» визначає необхідність пошуку та накопичення відомостей про кримінальні прояви та дані про транспортний трафік. Поточні місцеві дані про дорожній рух та стан злочинності, згруповані за типами інцидентів, часом доби та днем тижня є основними елементами моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS. Дані про безпеку дорожнього руху можуть включати причини аварій, скарги громадян, інформацію про небезпечну поведінку за кермом та інші дані, такі як умовно-дострокове звільнення осіб, що були засуджені за ДТП, та осіб, що перебувають у розшуку. Успішна реалізація керівного принципу, або організаційного етапу реалізації моделі DDACTS «збір даних» передбачає вирішення трьох ключових завдань: проведення ревізії поточної системи збору та аналізу даних; вибір програмного забезпечення для картографування злочинності та дорожньо-транспортних подій та створення плану збору даних та визначення джерел криміногенних даних.

Огляд діючої системи збору та аналізу даних включає оцінку: рівня підготовленості особового складу та його досвіду; наявності внутрішніх та зовнішніх джерел даних; типів та формату даних, що використовуються для стратегічного планування; наявності програмного та апаратного забезпечення; навик здійснення збору та аналізу даних та особливостей звітності.

Як зазначають учені О. Манжай та А. Потильчак картографування злочинних проявів (crime mapping) є інструментом, який знайшов ефективне застосування в усіх сучасних моделях стримування злочинності. За його допомогою вдається візуалізувати відомості про певні події та факти. Це дозволяє більш комплексно підійти до аналізу оперативної обстановки на території обслуговування, визначити пріоритети у розстановці сил і засобів, полегшити ухвалення управлінських рішень [5, с. 66].

На основі вибору програмного забезпечення для картографування приймається рішення про підготовку (розроблення) плану збору даних. План визначатиме всі внутрішні та зовнішні дані, які слід наносити на інтегровану карту, нові джерела даних та часові рамки для первинного збору та поточного оновлення даних. Для порівняння, план також повинен включати обробку базових даних з попередніх років.

Аналіз даних реалізується шляхом підготовки інтегрованих карт, на які накладають дані про кримінальні правопорушення, аварії та дані про дорожній рух. На підставі таких карт ідентифікують «гарячі точки» (Hot Spots) – місця концентрації кримінальних правопорушень та інцидентів, пов'язаних з використанням транспортних засобів. На думку ученого А.М. Бабенко, одним із найзручніших і водночас узагальнюючих способів візуалізації, отриманих під час аналізу регіональних особливостей злочинності, є метод картографування. Після складення комплекту карт із занесенням на них територіальних відмінностей певних процесів можна отримати цілісне уявлення про територіальний розподіл злочинності та факторів, що її зумовлюють [11, с. 337]. Такий аналіз може допомогти ідентифікувати фактори причинного зв'язку, окреслювати елементи часу, а також враховувати інші чинники, які мають вплив на стан та тенденції руху злочинності та дорожньо-транспортних пригод. Висновки, отримані в результаті аналізу даних, приведуть до виявлення проблемних зон та розвитку стратегічних та тактичних контрзаходів правоохоронної діяльності, дозволяють забезпечити об'єктивну основу для розгортання ресурсів та стратегічних заходів із забезпечення правоохоронної діяльності.

Наступним керівним принципом досліджуваної проактивної моделі правоохоронної діяльності є стратегічні операції. Виходячи з аналізу даних, правоохоронні органи можуть визначити напрями правозастосовної діяльності та підготувати контрзаходи, які перебудовують робочий процес для того, щоб зосередити зусилля в «гарячих точках» щоб підвищити свою ефективність. Реалізація такого принципу потребує послідовного вирішення таких завдань: визначення контрзаходів; розроблення оперативного плану та його виконання.

Види кримінальних правопорушень, аварій та проблем безпеки дорожнього руху визначені за допомогою аналізу даних диктуватимуть вибір заходів протидії. Під час цього процесу правоохоронним органам, можливо, доведеться розглянути питання про закупівлю додаткового обладнання, проведення додаткового навчання та перерозподіл персоналу, необхідного для конкретної реалізації визначених контрзаходів.

Комплексний оперативний план описує загальну стратегію розгортання заходів протидії виникненню «гарячих точок» (Hot Spots) і забезпечує основу для моніторингу, оцінки та коригування розгортання стратегії протидії.

Вагому роль у ефективному застосуванні моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) відіграє спільне використання отриманих аналітичних результатів як поліцією, так і іншими зацікавленими суб'єктами від конкретної територіальної громади (обмін інформацією та пропаганда). У цьому процесі вагоме значення відіграє оприлюднення (опублікування) інформації про результати досягнення такої діяльності. Повідомлення інформації про результативність моделі DDACTS зацікавленим сторонам та громадянам спрямовано на підвищення рівня розуміння змісту та підтримку заходів, спрямованих на реалізацію моделі. Інформування громадськості щодо заходів дотримання правил дорожнього руху та скорочення злочинності, вирішальну роль у яких має вплив моделі DDACTS є визначальним для довгострокового успіху моделі.

Збір даних та їх аналіз дозволяє проводити моніторинг, оцінку, та коригування контрзаходів. Вони також дозволяють співробітникам оцінювати шкоду від кримінальних правопорушень та автокатастроф, економію витрат та інші результати, що визначають успіх моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS). Правоохоронці повинні контролювати ефективність дотримання правил дорожнього руху (контрзаходи) та їх вплив на безпеку дорожнього руху та соціальну шкоду. Регулярні дослідження (аналізи) даних про аварії та види порушення правил дорожнього руху і їх наслідків дозволяють коригувати контрзаходи із правозастосування та розгортання сил поліції.

Цілі та завдання, які виникають під час виявлення проблеми та стратегічне планування щодо її усунення розроблено для того, щоб коригувати результати. Результати – це вимірювання, що оцінюють ефективність у протидії кримінальним правопорушенням, аваріям та порушенням правил дорожнього руху у сторону скорочення; економії витрат ресурсів; результати використання конкретних втручань та розгортання особового складу тощо [12].

Рішення про використання моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS притаманне прагненню до зменшення злочинності та підвищення безпеки дорожнього руху. Щоб ці зміни виявити та задокументувати, керівники правоохоронних органів повинні встановлювати цілі та завдання, виходячи з початкового стану справ, визначеного шляхом збору та аналізу даних. Через певний період застосування контрзаходів слід порівняти показники у поточному та початковому стані справ. Конкретні результати демонструють як модель DDACTS працює над зменшенням соціальної шкоди. Також слід здійснити аналіз для вивчення того, як адміністративні та операційні витрати, пов'язані із впровадженням моделі DDACTS можуть вплинути на кінцеві результати.

Кінцевими або звітними результатами застосування контрзаходів моделі DDACTS, які спрямовані на зменшення злочинності та збільшення рівня безпеки дорожнього руху можуть бути:

- кількість смертельних аварій, травм, тілесних ушкоджень та обсяг шкоди, заподіяного майну;
- кількість кримінальних правопорушень за різними ступенями тяжкості;
- кількість арештів та затримань.

Для реалізації даного керівного принципу слід визначити сфери моніторингу та критерії оцінки ефективності роботи. Слід також розробити методи моніторингу та міри (величини) визначення ефективності результатів роботи. За функцією моніторингу та оцінки слід призначити відповідальну особу [12, с. 7–20].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS призначена для надання точних та об'єктивних даних для виявлення «гарячих точок» (Hot Spots) та складає неупереджену основу для прийняття стратегічних і тактичних рішень щодо упереджувальної діяльності поліції. На основі об'єктивних висновків під час аналізу даних правоохоронні органи забезпечують реалізацію контрзаходів – дієвих заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху. Висновки з аналізованих даних також впливають на робочий процес, щоб допомогти зосередити зусилля, спрямовані на боротьбу зі злочинністю та дорожнім рухом, таким чином підвищуючи ефективність. Видається, що напрацьований зарубіжний досвід організації проактивної правоохоронної діяльності, на основі даних про місця концентрації та накладання кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних пригод містить у собі значний потенціал підвищення ефективності організації упереджувальної (профілактичної) діяльності у діяльності правоохоронних органів України. Відповідальне та послідовне застосування керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) дозволяє вжити вичерпних заходів для нейтралізації детермінуючої протиправної поведінки характеристик місця або місцевості як одного із трьох базових (мотивований злочинець, незахищена жертва та сприятливе місце) складових генеруючої злочинну поведінку елементів. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є вивчення можливостей застосування кримінальної аналітичної діяльності як самостійного напряму правоохоронної діяльності для успішної реалізації досліджуваної моделі правоохоронної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Bina, M., Graziano, F., Bonino, S. Risky driving and lifestyles in adolescence. *Accident Analysis & Prevention*, 38(3), 2006. P. 472–481.
2. Brace, C., Whelan M., Clark B., Oxley J. The Relationship Between Crime and Road Safety. Monash University Accident Research Center. Report. 2010. URL: https://www.monash.edu/__data/assets/pdf_file/0008/1871549/muarc284.pdf (дата звернення 21.06.2023).
3. Junger, M., West, R., Timman, R. Crime and Risky Behaviour in Traffic: An Example of Cross-Situational Consistency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(4), 2001. P. 439–459.
4. Бова А.А. Історія картографування злочинності. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення [Текст] : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 1. С. 109–111.
5. Манжай О.В., Потильчак А.О. Особливості картографування злочинних проявів. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 66–72.
6. Бугера О.І. Інтернет-картографування кримінологічної інформації: стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2018. С. 45–48.
7. Бабенко А.М. Методичні основи кримінологічного аналізу регіональних особливостей злочинності. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* 2014. Вип. 71. С. 333–339.
8. Грушевський В.А. Адміністративно-правовий статус регіональних управлінь державної фіскальної служби України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 212 с.
9. Гринчишин Д.Г., Гумецька Л.Л., Карпова В.Л. Короткий тлумачний словник української мови. Київ : Рад. школа, 1978. 421 с.
10. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад.: О. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Аконті, 2003. Т. 2. 926 с.
11. Бабенко А.М. Методичні основи кримінологічного аналізу регіональних особливостей злочинності. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* 2014. Вип. 71. С. 333–339.
12. Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety (DDACTS). Operational Guidelines. August 2009. URL: [https://one.nhtsa.gov/Driving-Safety/Enforcement-&-Justice-Services/Data%E2%80%93Driven-Approaches-to-Crime-and-Traffic-Safety-\(DDACTS\)](https://one.nhtsa.gov/Driving-Safety/Enforcement-&-Justice-Services/Data%E2%80%93Driven-Approaches-to-Crime-and-Traffic-Safety-(DDACTS)) (дата звернення 22.06.2023).